

Statenmededeling

Onderwerp

Ecologische verbindingzones en ontsnippering - evaluatierapportage

Datum

4 april 2017

Documentnummer

GS : 4160869

PS: 4175566

Aan Provinciale Staten van Noord-Brabant,

Kennismemen van

Evaluatierapportage ecologische verbindingzones en ontsnippering

Aanleiding

Deze evaluatie heeft betrekking op twee belangrijke sporen om de provinciale doelstellingen voor het verbinden van natuurgebieden en herstel van biodiversiteit in Brabant te bereiken:

1. Het realiseren van ecologische verbindingzones (EVZ's) tussen de natuurgebieden.
2. Het realiseren van ontsnipperingsmaatregelen op plekken waar bestaande infrastructuur de EVZ's of leefgebieden van prioritaire diersoorten doorsnijdt.

Dit zijn twee onderdelen die bijdragen aan het realiseren van het NatuurNetwerkBrabant (NNB) en het herstel van biodiversiteit.

Deze evaluatie van de EVZ's en de ontsnipperingsmaatregelen is vooruitlopend op de totale evaluatie van de natuurbeleidsnota Brabant: Uitnodigend Groen 2012-2022 ([BrUG](#)) opgepakt en gaat dieper in op de technisch-inhoudelijke aspecten van de uitvoering van de betreffende projecten. Samen met de evaluatie van het GOB, het Uitvoeringsprogramma Biodiversiteit en de Flora- en Faunawet vormt deze evaluatie van de ecologische verbindingzones en ontsnipperingsmaatregelen input voor de evaluatie van BrUG in (medio 2017).

We hebben opdracht gegeven aan Bureau ZET om een evaluatie uit te voeren naar de realisatie van EVZ's en ontsnipperingsmaatregelen in de provincie.

Bij de uitvoering van het evaluatieonderzoek lag het accent op de uitvoeringsperiode 2011-2015. We informeren u hierbij over de belangrijkste conclusies van deze evaluatie, en bieden u het eindrapport aan. Tot slot geven wij aan hoe wij het vervolgproces willen aanpakken.

Bevoegdheid

Provinciale Staten hebben op 21 september 2012 de natuurbeleidsnota BrUG vastgesteld. Ecologische verbindingzones en ontsnippering zijn onderdeel van dit beleidskader.

Provinciale Staten kunnen het evaluatie-onderzoek gebruiken om uitvoering te geven aan hun controlerende rol.

Datum

4 april 2017

Documentnummer

GS : 4160869

PS: 4175566

Toelichting van rollen, verantwoordelijkheden en financiering

Het onderzoeksbureau heeft een analyse gemaakt van de rollen, de samenwerking en verantwoordelijkheden van de betrokken partners en de financiering. Die zijn in de loop van de tijd veranderd.

EVZ's

De realisatie van de provinciale opgave voor ecologische verbindingzones is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van provincie, waterschappen en gemeenten. Gedurende de evaluatieperiode zijn zowel in de financiële regelingen voor EVZ-realisatie, in de provinciale cofinanciering als in de organisatie van de uitvoering en de praktische ondersteuning van uitvoeringspartners zaken veranderd. Hieronder is dat schematisch weergegeven.

	Waterschappen waterschapsdeel natte EVZ's				Gemeenten droge EVZ's + gemeentelijk deel natte EVZ's		
	regeling	ondersteuning	cofinanciering		regeling	ondersteuning	cofinanciering
1-1-2011	Bestuurs- overeenkomst 2	Coördinatiepunt Landschaps- beheer (lichte vorm)	50%	1-1-2011	Subsidiegeling Natuur en Landschap	Coördinatiepunt Landschaps- beheer	100%
1-1-2012							
1-1-2013							
1-1-2014							
1-1-2015		n.v.t.	50%*				
1-1-2015		Werkenheid Manifestpartners					

In 2016 is het cofinancieringspercentage voor droge (delen van) EVZ's door de provincie weer tijdelijk (als pilot) verhoogd naar 75% in verband met het sterk achterblijven van nieuwe gemeentelijke aanvragen voor realisatie van droge (delen van) EVZ's.

Ontsnippering

De provincie heeft bij ontsnippering van rijks-, provinciale en gemeentelijke infrastructuur een uiteenlopende rol, vooral gelinkt aan de domeinen biodiversiteit en infrastructuur. Hieronder zijn de verantwoordelijkheden op de drie niveaus schematisch weergegeven.

Rijksinfrastructuur					
beleidsverantwoordelijk			uitvoeringsverantwoordelijk		
Biodiversiteit	Infrastructuur	Rijksinfrastructuur			
< 2012	Ministerie LNV/EZ	Ministerie IenM	RWS droog (MJPO) - Rijkswegen	RWS Zuid-Nederland - Rijkskanalen	Prorail (MJPO) - Spoorwegen
> 2012	Provincie				

Datum

4 april 2017

Documentnummer

GS : 4160869

PS: 4175566

Provinciale infrastructuur			
beleidsverantwoordelijk		uitvoeringsverantwoordelijk	
Biodiversiteit	Infrastructuur	Provinciale wegen	
< 2012	Ministerie LNV/EZ	Provincie	Provincie
> 2012	Provincie		

Gemeentelijke infrastructuur			
beleidsverantwoordelijk		uitvoeringsverantwoordelijk	
Biodiversiteit	Infrastructuur	Gemeentelijke wegen	
< 2012	LNV/EZ	Gemeenten	Gemeenten + Coördinatiepunt Landschapsbeheer / Afdeling Subsidies
> 2012	Provincie		
			↑↑ Provinciaal Stimuleringsbeleid

De provincie heeft in de evaluatieperiode - en daarvoor - diverse rollen vervuld bij ontsnippering. Vanuit de rol van eigenaar en wegbeheerder heeft de provincie gekozen voor een actieve en voortvarende aanpak van de ontsnippering van de eigen provinciale wegen.

Daarnaast heeft de provincie in de richting van de partners eveneens een actieve rol gespeeld. Bij het rijk door het aanjagen van actie en het bewaken van ecologische ambitie. Richting gemeenten door het (financieel) stimuleren en daarmee mede mogelijk maken van gemeentelijke ontsnipperingsmaatregelen.

Belangrijk is de constatering dat de provinciale rol in de evaluatieperiode veranderd is. De provincie is sinds circa 2012 beleidsverantwoordelijk voor behoud en herstel van biodiversiteit in de provincie en vanaf 2017 ook juridisch verantwoordelijk daarvoor.

Kernboodschap

Belangrijkste conclusies voor EVZ's:

1. De totale provinciale opgave voor EVZ's bedraagt 1.718 km

De volledige opgave voor ecologische verbindingzones in Brabant is in 1992 vastgesteld en omvat de aanleg van 1.718 kilometer EVZ van

gemiddeld 25 meter breedte.

Verantwoordelijk voor de realisatie van deze taakstelling zijn RWS Zuid-Nederland (141 km EVZ langs de Brabantse Rijkskanalen) en de provincie zelf (1.577 km EVZ).

Van de provinciale opgave van 1.577 km heeft 1.186 km betrekking op natte EVZ's en 391 km op droge EVZ's.

Datum

4 april 2017

Documentnummer

GS : 4160869

PS: 4175566

2. *Op 1 januari 2016 was 685 km provinciale EVZ gerealiseerd en van 84 km de uitvoering opgepakt*

In de evaluatieperiode (2011-2015) is een goede voortgang geboekt bij de realisatie van de provinciale EVZ's, er is 208 km EVZ-kilometers gerealiseerd. De subsidie voor deze EVZ's waren aangevraagd in 2011 en de jaren ervoor. De cijfers zijn gebaseerd op de best beschikbare gegevens. In de eerste 25 jaar van het provinciale EVZ-beleid heeft het accent sterk gelegen op de aanleg van EVZ's ('kilometers maken') om ruimtelijke verbindingen tussen natuurgebieden te realiseren.

Het doelbereik voor soorten - de ecologische functie van de ruimtelijke verbindingen - kreeg tot nu toe minder aandacht, mede omdat op beleidsniveau nog geen (concrete doelstellingen voor) doelsoorten aan het EVZ-beleid zijn gekoppeld. Dit is goed verklaarbaar omdat deze verantwoordelijkheid bij het rijk lag.

Op uitvoeringsniveau zijn aan de afzonderlijke EVZ's wel ecologische doelstellingen gekoppeld.

Vanaf 1992 is de uitvoering van het EVZ-beleid door de provincie 'op afstand' gezet. Dit heeft in de periode van 1992 tot en met 2013 relatief goed gewerkt, waarbij de EVZ-realisatie in 2008 een impuls kreeg door programmatische afspraken met waterschappen (Bestuursovereenkomst 2) en een verhoging van het subsidiepercentage voor gemeenten naar 100%.

In 2014 is er veel veranderd in de uitvoeringsorganisatie rond EVZ's. Het subsidiepercentage voor de gemeenten is in 2012 voor nieuwe aanvragen verlaagd van 100% naar 50%. Door de economische crisis, bezuinigingen en taakverzwaringen bij de uitvoeringspartners is de aandacht voor het aanleggen van EVZ's minder geworden. Al deze veranderingen tezamen hebben gezorgd voor een sterke daling van het aantal nieuwe aanvragen van gemeenten vanaf 2012 en de aan gemeenten toegekende EVZ-subsidies.

Ook de waterschappen voorzien een achterblijvende realisatie in de komende periode.

Vanuit de gemeenten en waterschappen bestaat op ambtelijk niveau behoefte aan een vereenvoudiging van de uitvoeringsorganisatie en - omdat het realiseren van EVZ's primair een provinciaal belang is - aan een

provincie die meer betrokkenheid toont, meer regie voert en zich meer opstelt als (ook) horizontale samenwerkingspartner.

Datum

4 april 2017

Documentnummer

GS : 4160869

PS: 4175566

3. *De opgave van EVZ's wordt met het huidige tempo van aanleg niet gerealiseerd in 2027*

De restopgave provinciale EVZ's is op 1 januari 2016 808 km (892 km waarvan 84 km in uitvoering). Ondanks de goede voortgang in de evaluatieperiode is het door de achterstand bij aanvang van de evaluatieperiode niet aannemelijk dat de opgave in 2027 gerealiseerd zal kunnen worden. Tevens wordt voor de komende periode een sterke terugval in de realisatie van EVZ-kilometers verwacht (zoals onder 2 al aangegeven).

4. *Na 25 jaar is herijking van de EVZ-opgave gewenst*

Het is volgens alle partijen wenselijk om 25 jaar na het starten met de uitvoering de EVZ-opgave opnieuw tegen het licht te houden en te herijken. Herijking betekent niet alleen het schrappen van niet-zinvolle verbindingen maar soms ook het verleggen ervan of het intekenen van nieuwe, gewenste verbindingroutes.

Vanwege de recent sterk toegenomen beleidsmatige en juridische verantwoordelijkheid van de provincie voor behoud van de Brabantse biodiversiteit is het noodzakelijk in de toekomst een meer expliciete koppeling te leggen tussen het EVZ-beleid en de doelsoorten van het Brabantse biodiversiteitbeleid.

Op doelniveau is winst te behalen door beheer en onderhoud van gerealiseerde EVZ's sterker te richten op de ecologische functie en doelstellingen van die EVZ's. Structureel monitoren van de habitatgeschiktheid van EVZ's kan zorgen voor een beter inzicht in de beheer- en onderhoudstoestand en een betere, ecologische sturing daarop.

In algemene zin is een beter inzicht in het doelbereik voor soorten wenselijk door de monitoring hiervan te verbeteren. De betrouwbaarheid van de cijfers kan beter. Dit wordt opgepakt in het project Basis op Orde.

Specifiek voor gemeenten, die 'aan de lat staan' voor het grootste deel van de EVZ-opgave, geldt dat op dit moment geen bestuurlijk afsprakenkader bestaat en zij ook niet vertegenwoordigd waren in het overleg van de Manifestpartners. Dit verdient aandacht.

Belangrijkste conclusies voor ontsnippering:

5. *De opgave: er zijn 236 knelpunten voor diermigratie op het Brabantse wegennet geïdentificeerd*

Rijksinfrastructuur

Het Meerjaren Programma Ontsnippering 2004-2018 ([MJPO](#))

Datum

4 april 2017

Documentnummer

GS : 4160869

PS: 4175566

van het rijk vormt het belangrijkste beleidskader en uitvoeringsprogramma voor ontsnippering van de rijksinfrastructuur tot op heden. Het rijksprogramma in Brabant omvatte in 2004 het opheffen van 31 knelpunten. Vijf van deze knelpunten betroffen infrastructurele barrières in nog te realiseren zogenoemde Robuuste Verbindingszones. Het Rijksbudget voor de Robuuste Verbindingszones is in 2010 echter geschrapt. Deze vijf locaties vormden geen belemmering voor een 'normale' verbinding. Hierdoor resteerden nog 26 knelpunten in Brabant met een totaal van (oorspronkelijk) 114 ontsnipperingsmaatregelen.

Provinciale infrastructuur

Het provinciale ontsnipperingsbeleid voor bestaande knelpunten bij provinciale wegen is gezamenlijk ontwikkeld door de (huidige) clusters Mobiliteit en Infra en Natuur, Water en Milieu en vastgelegd in de nota 'Ontsnippering Noord-Brabant' (1998). Elke doorsnijding van de toenmalige Groene Hoofdstructuur (GHS) door provinciale wegen is aangemerkt als een knelpunt dat opgelost dient te worden. Dit resulteerde in 205 op te lossen knelpunten en vereiste het treffen van circa 400 ontsnipperingsmaatregelen.

Gemeentelijke infrastructuur

Voor gemeentewegen is sinds 2001 een provinciale subsidieregeling beschikbaar. Hiermee zijn in totaal 87 ontsnipperingsprojecten uitgevoerd. Aan het eind van de negentiger jaren van de vorige eeuw hebben uitvoerige inventarisaties plaatsgevonden van knelpunten voor soorten door rijks- en provinciale infrastructuur. Van knelpunten bij gemeentelijke wegen is destijds - en daarna - voor zover bekend bij de provincie geen systematische inventarisatie gemaakt. Als gevolg daarvan bestaat geen compleet en concreet totaalbeeld van de barrièrewerking voor soorten bij gemeentelijke wegen die door het NNB lopen. De opgave voor ontsnippering gemeentewegen is derhalve bij de provincie onbekend.

6. *Vrijwel alle provinciale en rijks ontsnipperingsopgaven uitgevoerd*

De oorspronkelijke provinciale ontsnipperingsopgave (1998) is nagenoeg afgerond. De resterende knelpunten worden op korte termijn opgepakt. Het MJPO van het rijk wordt in 2020 afgerond. Op dat moment zijn 25 van de 26 knelpunten aangepakt. Oplossing van het laatste knelpunt uit het MJPO is technisch niet uitvoerbaar.

7. *Onderzoek naar nieuwe opgave ontsnippering noodzakelijk*

De provinciale rol is in de evaluatieperiode (2011 - 2015) veranderd. De provincie is sinds 2012 beleidsverantwoordelijk voor behoud van biodiversiteit (Rode Lijst-soorten) in de provincie en draagt daarvoor op basis van de Wet natuurbescherming vanaf 2017 ook juridische

verantwoordelijkheid. Als gevolg daarvan is de provincie nu primair aan zet om de doelsoorten van het ontsnipperingsbeleid te expliciteren en te zorgen dat rond Brabantse infrastructuur maatregelen worden getroffen om de ecologische doelen te bereiken. De provincie is daarbij resultaatverantwoordelijk waar het de eigen infrastructuur betreft en heeft een inspanningsverplichting in de richting van het Rijk en de Brabantse gemeenten waar het hun infrastructuur betreft.

Datum

4 april 2017

Documentnummer

GS : 4160869

PS: 4175566

8. Doelsoorten bepalen de nieuwe ontsnipperingsopgave

De ecologische functie van ontsnippering - het doelbereik voor soorten - kreeg tot nu toe minder aandacht, mede omdat op beleids- en gebiedsniveau nog geen (concrete doelstellingen voor) doelsoorten aan het ontsnipperingsbeleid zijn gekoppeld. De verantwoordelijkheid lag vooral bij het rijk.

Mede in het licht van wat onder punt 7 is aangegeven, maar ook met het oog op het aflopen van huidige programma's, het ontbreken van een focus op doelsoorten alsmede de ontwikkeling van bepaalde doelsoorten als dat en bever én de prioritering in het verleden, is het wenselijk om te onderzoeken of een nieuwe opgave voor ontsnippering bestaat.

Een aandachtspunt voor het behoud van de effectiviteit van de aangelegde voorzieningen in Brabant is het goed organiseren van het onderhoud van deze voorzieningen door de wegbeheerders.

Europese en internationale zaken

Behoud en herstel van biodiversiteit is een internationale en wettelijke verplichting. De provincie is sinds 2012 beleidsverantwoordelijk voor behoud van biodiversiteit in de provincie en draagt daarvoor op basis van de Wet natuurbescherming vanaf 2017 ook juridische verantwoordelijkheid.

Communicatie

We zullen het evaluatierapport toezenden aan onze partners op het gebied van EVZ's en ontsnippering: waterschappen, gemeenten, Rijk, manifestpartners e.d.

Vervolg

De resultaten van deze evaluatie worden meegenomen in de evaluatie van BrUG. Hierover zal in juli een statenmededeling aan uw Staten worden toegezonden.

Er zal een onderzoek plaatsvinden om de provinciale opgave voor EVZ's opnieuw in beeld te brengen zoals is aangegeven onder kernboodschap 4. Tevens laten we onderzoeken of er gelet op de veranderende rol en verantwoordelijkheid van de provincie nog een opgave is voor ontsnippering van het Brabantse wegennet (rijks-, provinciale en gemeentewegen).

Tevens bezien we of het beheer van EVZ's en het onderhoud ontsnipperingmaatregelen beter georganiseerd kan worden.

Op basis van de evaluatie van de EVZ's en ontsnippering, de evaluatie van BrUG, de herijking van het EVZ-beleid en het onderzoek naar de eventuele opgave voor ontsnippering zal worden bepaald of en hoe het EVZ- en ontsnipperingsbeleid moet worden aangepast.

Eind 2017 zal aan uw Staten een Statenvoorstel worden aangeboden over een aanpassing van het Brabantse natuurbeleid. Een eventuele aanpassing van het EVZ- en ontsnipperingsbeleid maakt hiervan onderdeel uit.

Datum

4 april 2017

Documentnummer

GS : 4160869

PS: 4175566

Bijlagen

Eindrapport 'Ecologische verbindingen en ontsnippering in Brabant'

Gedeputeerde Staten van Noord Brabant,

de voorzitter,

de secretaris,

prof. dr. W.B.H.J. van de Donk

ir. A.M. Burger

Opdrachtgever evaluatie: de heer J.H.J.M. ten Doeschate, (073) 681 21 40, jtdoeschate@brabant.nl, eenheid Bestuurlijke Org. en Toezicht van eenheid Algemeen Directeur.

Opdrachtgever vervolg: de heer H.J. van Herk, (073) 681 29 61, hvherk@brabant.nl, cluster Natuur, Water en Milieu, Programma Natuur.

Opdrachtnemer: de heer W.J.C. Poelmans, (073) 680 84 27, jpoelmans@brabant.nl, cluster Natuur, Water en Milieu, Programma Natuur.